

Міжнародна епістолярія українських профспілок (1920-х – 1930-х рр. ХХ ст.)

Вітенко З. Р., Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

На основі опублікованих документів та архівних джерел у статті комплексно досліджено міжнародну діяльність українських профспілок в Україні у 1920-х – 1930-х рр. ХХ ст., що знайшла своє вираження у проведенні листування із зарубіжним робітничим рухом. Розкрито пропагандистську роль у цьому русі профспілкових організацій. Проаналізовано методи, форми співпраці робітників різних профспілкових організацій.

Поставлено головну мету із вивчення даної теми. Досліджено та проаналізовано джерельну базу та ступінь історіографічної розробки теми. Встановлено форми та методи листування, які проводили радянські профспілки. Проаналізовано головні постанови вищих органів влади, які регулювали міжнародну діяльність профспілкових організацій. Визначено головну мету організації радянською владою міжнародного листування. Визначено вплив робкорівського та есперантського руху на розвиток листування між радянськими та зарубіжними робітниками.

Охарактеризовано історичні обставини виникнення феномену міжнародного листування та базові проблеми на шляху його подальшого розвитку. Простежено еволюцію політики обміну кореспонденції між радянськими та закордонними робітниками.

В результаті дослідження було з'ясовано, коли були зроблені перші спроби встановлення листування із зарубіжними робітниками, та коли воно набрало масового характеру. Встановлено роль листування у розповсюдженні комуністичної пропаганди Радянським Союзом за кордон. Було виявлено, що велику роботу по організації листування проводила комісія зовнішніх відносин і міжнародне бюро зв'язку при ВЦРПС. У статті також охарактеризовано закономірності організації міжнародного листування в Україні. Було досліджено, на яких заводах робітничі колективи встановили постійний зв'язок із зарубіжними робітниками. Було зроблено порівняння проведення міжнародного листування у 1920-х рр. та 1930-х рр. та виявлено фактори, які на нього впливали в різні роки. Було вивчено, як за допомогою встановлення інтернаціонального листування із «політв'язнями» здійснювалась шефська робота над ними.

В результаті розробки даної теми було з'ясовано, що роль організатора міжнародного листування виконувала комісія зовнішніх справ ВЦРПС, Міжнародні комітети пропаганди і радянська преса. Безпосереднім проведенням листування у профспілкових організаціях займались бюро інтернаціонального зв'язку при завкомах і фабкомах підприємств, у цехах і на виробничих ділянках обирались відповідальні за його проведення. Для надання організаційно-методичної допомоги і контролю за листуванням при ЦК союзів створювались відділи міжнародного робітничого зв'язку.

Ключові слова: міжнародне листування; пропаганда; робсількор; есперантський рух; міжнародний зв'язок; профспілки; солідарність

International epistolary of Ukrainian trade unions (1920 – 1930 years of the XX century)

Vitenko Z. R., National Pedagogical Dragomanov University

On the basis of published documents and archival sources, the article analyzes the international activity of Ukrainian trade unions in Ukraine in the 1920s-1930s. of the twentieth century, which has found expression in conducting correspondence with the foreign labor movement. The propaganda role in this movement of trade union organizations is revealed. The methods, forms of cooperation of workers of various trade union organizations are analyzed.

The main goal of this topic is given. The source base and the degree of historiography development of the topic have been researched and analyzed. Established forms and methods of correspondence conducted by Soviet trade unions. The main decisions of higher authorities, which regulated the international activity of trade union organizations, were analyzed. The main goal of the organization of the Soviet authorities of international correspondence is determined. The influence of the Roberto-Caucasian and the Esperanto movement on the development of correspondence between Soviet and foreign workers was determined.

The historical circumstances of the emergence of the phenomenon of international correspondence and the basic problems on the way of its further development are described. The evolution of the policy of exchange of correspondence between Soviet and foreign workers was traced.

The study was ascertained when the first attempts were made to establish correspondence with foreign workers, and when it became massive. The role of correspondence in the spread of communist propaganda by the Soviet

Union abroad has been established. It was found that a great deal of work on the organization of correspondence was conducted by the Commission on Foreign Relations and the International Bureau of Communications at the All-Union Center for Economic and Social Development. The article also describes the patterns of organization of international correspondence in Ukraine. It was examined at which factories workers' groups established a permanent connection with foreign workers. A comparison was made between international correspondence in the 1920s and 1930s, and the factors that influenced it in different years were identified. It was studied how the chef's work on them was carried out through the establishment of international correspondence with the «political prisoners».

As a result of the development of this topic, it was ascertained that the role of the organizer of international correspondence was performed by the Foreign Affairs Commission of the All-Union Central Socialist Republic of Belarus, the International Committees of Propaganda and the Soviet press. The direct correspondence in trade union organizations was carried out by the international communication offices at the offices and factory committees of enterprises, in the workshops and at the production sites, the responsible ones were chosen. For the provision of organizational and methodological assistance and control of correspondence with the Central Committee of the unions were created departments of international labor communication.

Keywords: international correspondence; propaganda; robsilkor; esperant movement; international communication; trade unions; solidarity

Международная эпистолярная украинских профсоюзов (1920-х – 1930-х гг. XX в.)

Витенко З. Р., Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова

На основе опубликованных документов и архивных источников в статье комплексно исследована международная деятельность украинских профсоюзов в Украине в 1920-х – 1930-х гг. XX в., которая нашла свое выражение в проведении переписки с зарубежным рабочим движением. Раскрыта пропагандистскую роль в этом движении профсоюзных организаций. Проанализированы методы, формы сотрудничества рабочих различных профсоюзных организаций.

Поставлена главная цель по изучению данной темы. Исследована и проанализирована база источников и степень историографической разработки темы. Установлены формы и методы переписки, которые проводили советские профсоюзы. Проанализированы главные постановления высших органов власти, регулирующих международную деятельность профсоюзных организаций. Определена главная цель организации советской властью международной переписки. Определено влияние робкоровского и эсперантского движения на развитие переписки между советскими и зарубежными рабочими.

Охарактеризованы исторические обстоятельства возникновения феномена международной переписки и базовые проблемы на пути его дальнейшего развития. Прослежена эволюция политики обмена корреспонденцией между советскими и зарубежными рабочими.

В результате исследования было выяснено, когда были сделаны первые попытки установления переписки с зарубежными рабочими, и когда оно вступило массовый характер. Установлена роль переписки в распространении коммунистической пропаганды Советским Союзом за границу. Было обнаружено, что большую работу по организации переписки проводила комиссия внешних отношений и международное бюро связи при ВЦСПС. В статье также охарактеризованы закономерности организации международной переписки в Украине. Было исследовано, на каких заводах рабочие коллективы установили постоянную связь с зарубежными рабочими. Было сделано сравнение проведения международной переписки в 1920-х гг. и 1930-х гг. И выявлены факторы, которые на него влияли в разные годы. Было изучено, как посредством установления международной переписки с «политзаключенными» осуществлялась шефская работа над ними.

В результате разработки данной темы было выяснено, что роль организатора международной переписки выполняла комиссия иностранных дел ВЦСПС, Международные комитеты пропаганды и советская пресса. Непосредственным проведением переписки в профсоюзных организациях занимались бюро международной связи при завкоме и фабкомах предприятий, в цехах и на производственных участках избирались ответственные за его проведение. Для оказания организационно-методической помощи и контроля за перепиской при ЦК союзов создавались отделы международной рабочей связи.

Ключевые слова: международная переписка; пропаганда; рабселькор; эсперантское движение; международная связь; профсоюзы; солидарность

Постановка проблеми.

Початок ХХ ст. став періодом великих змін. Так, у результаті Першої Світової війни у світі виник ряд нових держав. Однією з таких держав був Радянський Союз, який відрізнявся від інших світових держав, адже був першою соціалістичною державою. Коли стало зрозуміло, що більшовицький уряд повністю утвердився при владі у Росії, ряд Європейських країн почав установлювати дипломатичні зв'язки із СРСР. Так в 1920-х – 1930-х рр. ХХ ст. профспілкові організації України встановили зв'язок шляхом листування між радянськими робітниками та робітниками зарубіжних країн, ставши таким чином зв'язковою ланкою між ними.

Мета роботи полягає у критичному переосмисленні тенденційно висвітлених і замовчуваних радянською історіографією проблем та їх досліджень, створенні об'єктивно цілісної картини міжнародної діяльності радянських профспілок у міжвоєнний період на прикладі листування із робітниками зарубіжних підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій.

Аналізуючи творчий доробок істориків, який на сьогоднішній день складає значний багаж узагальнюючих і монографічних досліджень, документальних і науково-популярних збірників, брошур і статей, присвячених міжнародній діяльності українських профспілок у контексті листування із зарубіжним пролетаріатом, умовно можна виділити такі історіографічні етапи означеної проблеми, як перший – радянський, другий – починається зі здобуттям Україною незалежності і триває до наших днів. До радянського періоду можна віднести праці таких істориків, як Н. С. Шаповалова, В. В. Іваненко, Ю. А. Львунин, С. В. Кушинська. Проте дана тема розглядалася ними у формі схем комуністичної ідеології, тому потребує ретельної перевірки та переосмислення. Можливості подолання концептуальних хиб радянської історіографії з'явилися після падіння компартійної диктатури в СРСР. Одними з перших досліджень з історії міжнародних зв'язків робітничого класу УСРР, в яких більшою чи меншою мірою порушується проблема міжнародного робітничого листування 20-30-х рр. ХХ ст. є праці таких українських істориків, як Д. М. Балан, М. А. Журба, С. М. Свистович.

Аналіз стану наукової розробки теми засвідчив, що вона не стала предметом спеціального вивчення історичної науки. Тому головним чином у статті були використані документи Центрального державного архіву вищих органів влади

та управління України (ЦДАВО України), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО), та періодична преса того часу.

Виклад основного матеріалу.

Найбільш доступною і масовою формою зв'язків профспілок із зарубіжними робітниками було міжнародне листування, в якому активно брали участь робітники УСРР. Міжнародне листування виникло у середині 1920-х рр. і дістало потім широкого розповсюдження у практиці роботи виробничих колективів. Здійснювалося воно переважно між робітниками споріднених професій, як правило, через громадські організації. Листування було одним із методів розповсюдження за кордон через профспілкові організації комуністичної пропаганди. Радянський Союз, не відмовляючись від ідеї Світової революції, намагався таким чином вплинути на свідомість міжнародного робітничого руху та залучити його на свою підтримку. Така робота, передусім, вимагала доброї підготовки власного робітничого класу, проведення широкого комплексу засобів з інтернаціонального виховання, чим і займалися профспілки [25, с. 32].

Міжнародне листування в 1920-ті – 1930-ті рр. ХХ ст. мало колективний та індивідуальний характер і здійснювалося в основному за виробничим принципом. Воно поділялося на такі основні види, як партійне, профспілкове, комсомольське, робкорівське та модрівське. Метою міжнародного листування, що почалося на початку 20-х рр., було встановлення контактів між робітниками СРСР і зарубіжним пролетаріатом та розповсюдження радянської пропаганди за кордон. Профспілки виконували роль посередника між партією та робітничим класом, головним завданням яких було донести партійну ідеологію до широкого загалу у формі інтернаціональної солідарності [9].

Велику роботу по організації листування проводили Комісія зовнішніх зносин і міжнародне бюро зв'язку при ВЦРПС. При центральних комітетах ряду спілок були створені міжнародні комітети пропаганди і дії, які організовували листування між робітниками споріднених галузей промисловості. Для подання організаційно методичної допомоги і контролю над листуванням при ЦК галузевих комітетів на місцях створювалися відділи міжнародного робітничого зв'язку [24, арк. 3].

В Україні поширенню листування сприяли також рішення культурнарад Всеукраїнських комітетів галузей промисловості. Так, наприклад, учасники Всеукраїнського культурзасідання профспілкових робітників вирішили налагодити колективне та

індивідуальне листування з робітниками Західної України [11, арк. 12, 41].

На багатьох підприємствах почали створюватися групи інтернаціональних зв'язків, призначалися організатори міжнародного листування. Президія ВУРПС організувала Всеукраїнське бюро міжнародних зв'язків за участю представників МОДРу, колективів великих заводів та преси. Було налагоджено випуск бюлетенів з питань міжнародного робкорівського зв'язку, видавалася серія книг з міжнародної тематики [22, арк. 21-24].

Виконуючи постанову, профспілками України були встановлені систематичні інтернаціональні зв'язки на більшості підприємств України, створювалися курси та гуртки по вивченню іноземної мови і есперанто, скликалися наради, на яких обговорювався стан міжнародного листування [23, арк. 98].

Згідно постанови президії ВУРПС від 8 жовтня 1932 р «Про положення та організацію міжнародного листування в Україні» профспілками України була організована інтернаціональна робота на великих підприємствах України, таких як завод ім. Петровського, Більшовик, ХТЗ, ХЕМЗі. Для цього були виділені спеціальні інтернаціональні бригади, які діяли під безпосереднім керівництвом бюро міжнародного зв'язку ВУРПС [17, арк. 154].

В цілях проведення пропаганди «про прекрасне життя в Радянському Союзі» в березні 1932 р. відбулася перша Всеукраїнська культурна рада, яка прийняла рішення «Про подальше розширення профспілковими організаціями України інформованості зарубіжного пролетаріату про досягнення та переваги комуністичного устрою в СРСР» [21, арк. 69].

У 1923–1924 рр. були зроблені перші спроби встановлення міжнародного листування. Весною 1924 р. робітники Харківської електростанції в отриманих із Німеччини лічильниках виявили два номери газети «Роте фане», на сторінках яких були вказані адреси німецьких робітників [2].

Профспілкові організації Артемівська і Кадіївки в кінці 1920-х р. налагодили регулярне листування із робітниками заводу «Лейна», що в Німеччині, і гірниками англійського міста Кент, київські залізничники переписувалися із робітниками Румунії, одеські робітники водного транспорту вели переписку із моряками Гамбурга [13, арк. 59]. Профорганізації Сталінського металургійного заводу встановили зв'язок із заводом Тісена в Німеччині, а металурги Дніпродзержинська здійснювали листування із металургами Саара. Так, за 1928 – 1933 рр. члени профспілок України

обмінювалися листами із робітниками 286 закордонних підприємств.

Робітники Харківського електромеханічного заводу налагодили і вели систематичне листування з робітниками берлінського електрозаводу фірми АЕГ, з робітниками-електриками Австрії, Франції, Чехословаччини та інших країн. З робітниками 32-х промислових підприємств 11-ти зарубіжних країн, листувалися робітники Кривбаса. Так, в 1934 р. вони відправили за кордон 715 листів, одержали 500, у 1935 р. було надіслано 560 і одержано 375 відповідей [4, с. 72].

В 1931 році робітники Кривого Рогу підтримували зв'язок із робітниками 36 країн, робітники Кременчука із 40, гірники і хіміки Єнакієвського району вели листування із робітниками 31 країни і відправили 476 листів, а отримали 403.

Згідно звітів міжнародного бюро Єнакієвської міськпрофради за 1931–1932 рр. бюро встановило письмовий зв'язок із робітниками 21 країни. Колективні та індивідуальні зв'язки були встановлені з робітниками-металургами, гірниками, будівельниками, партійними та профспілковими організаціями. Із 1 серпня 1931 р. по 13 травня 1932 р. в різні країни єнакіївськими робітниками було надіслано 476 листів. Гірники шахти «Юнком» та «Красний Октябрь» надіслали 114 листів [16, арк. 73].

Для кращого розвитку міжнародного зв'язку українськими профспілками разом із представниками МОДРу було організовано при ВУРПС Всеукраїнське бюро міжнародного зв'язку, аналогічні відділи були створені при окружних та міських радах профспілок. Для більшого ознайомлення та пропаганди серед трудящих УСРР із теми міжнародного листування профспілками України була організована Всеукраїнська пересувна виставка, був випущений бюлетень із питань міжнародного робкорівського зв'язку. В другій половині 1931 р. ВУРПС видав і розіслав серед виробничих колективів брошуру «Міжнародна переписка і робкорство», в якій порушувалась проблематика соціалістичного будівництва та передовизму серед робітників. Брошура була написана мовою есперанто для подальшої її розсилки за кордон [15, арк. 14].

Велику роль у зміцненні інтернаціональних зв'язків відіграло міжнародне робкорівське листування. В листопаді 1924 р. при редакції газети «Правда» було створене міжнародне бюро робкорів, такі ж бюро були утворені при редакціях багатьох центральних і місцевих періодичних видань. В грудні 1924 р. відбулася друга всесоюзна

нарада робсількорів, на якій робилися доповіді про міжнародне робітниче листування та його подальший розвиток [8].

Керівництво цим рухом здійснював агітаційно-пропагандистський відділ ВККІ, а з 1928 р. – міжнародна робкорівська комісія при Профінтерні. У СРСР функції організатора інтернаціонального листування були покладені на Комісію зовнішніх відносин при ВЦРПС, створену у квітні 1925 р., та міжнародні комітети пропаганди, що діяли при ЦК галузевих спілок. На місці цією роботою займалися бюро і групи інтернаціонального зв'язку при заводках і фабках великих підприємств.

У 1926–1927 рр. робкори СРСР надіслали закордон 16 800 листів одержали 15 256 листів.

До кінця 1928 р. робсількорами були встановлені контакти з виданнями газет Берліна, Гамбурга, Кельна, Дрездена, Штудгарта, на сторінках яких систематично друкувалися листи радянських робітників. Листи радянських робітників друкувалися на сторінках таких зарубіжних газет, як «Роте Фане», «Рур-Ехо», «Дейлі Уокер» [3, с. 58].

Весною 1928 р. виконкомом Комінтерну і комісією ЦК ВКП(б) зі зв'язків з іноземними партосередками було прийнято рішення «Про впровадження зв'язків радянських та закордонних робітників». В результаті чого керівництво на місцях всілякими способами агітувало робітничий клас до встановлення міжнародного зв'язку із зарубіжними робітниками шляхом міжнародного листування.

Так, у квітні 1931 р. відбулася Всесоюзна нарада робсількорів по питанням робсількорівського руху, в результаті якого 16 квітня 1931 р. ЦК ВКП(б) була прийнята постанова «Про перебудову робсількорівського руху». Згідно якої більша увага акцентувалася на допомозі профспілковим організаціям в популяризації інтернаціонального зв'язку. Так, проводилися спільні зустрічі радянських і закордонних робкорів із керівниками Профінтерна, ВЦРПС, ВУРПС та керівниками окружних та міських профспілок [6, с. 93-94]. Так, за допомогою робсількорів українські профспілки організували нову форму міжнародного листування «кругову переписку», суть якої полягала в тому, що лист одного робітника разом із відповіддю на нього передавався по ланцюгу і в кінці повертався до першого відправника. Активну участь в такій переписці брали робітники Харківського паровозобудівного заводу.

На початку 30-х років активну інтернаціональну переписку проводили робкори Миколаївського суднобудівного заводу, встановивши зв'язок із 36

зарубіжними країнами, всього до 1931 року ними було отримано близько 1000 зарубіжних листів.

Завдяки профспілковим організаціям України досить великого поширення набрало міжнародне листування мовою есперанто. Вже наприкінці 20-х рр. воно охопило десятки міст із числом учасників більше 8 тис. чол., була сформована мережа есперантистських груп і гуртків [12, арк. 58]. Його поширенню сприяло рішення культурнади при ВУРПС 8 вересня 1926 р. «Про розвиток міжнародного робітничого зв'язку і діяльність гуртків есперанто при робітничих клубах та підприємствах. А також постанова ВУРПС від 24 жовтня 1927 р. «Про сприяння розвитку міжнародного робітничого зв'язку есперанто», в якій особлива увага зверталась на необхідність створення при культвідділі облпрофспілок УРСР «тимчасових консультацій з есперантської роботи», для поліпшення керівництва колективним листуванням та популяризації його шляхом проведення лекцій, доповідей, вистав [10, арк. 113-115]. 1928 р. нарада при агітпропвідділі ЦККП(б)У прийняла постанову «Про становище та подальший розвиток есперантського руху» в УРСР.

Всією роботою в СРСР керували ЦК союзів есперантистів радянських республік. В Україні при окрпрофрадах існували спеціальні консультативні пункти, вони розміщувалися в таких містах, як Харків, Київ, Одеса, Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Донецьк та Луганськ [14, арк. 132, 134].

Внаслідок великої організаційно методичної допомоги профспілок України есперантський рух в УСРР набрав масового характеру. В 1923–1930 рр. ним було охоплено 29 міст УСРР, а в 1932–39 рр., то в кінці 1933 р. – на початку 1934 р. ним було охоплено 59 міст України. В 1933–1934 рр. мовою есперанто в країні переписувалось з іноземними робітниками 16 тисяч робітників [25, с. 36]. Найінтенсивніше листування велося із робітниками таких країн, як Франція, Англія, Голандія, Японія, Китай, Болгарія, Швеція, Іспанія, Чехословаччина [19, арк. 1].

В кінці 1930-х рр. 75 % всіх листів, які відправляли робітники Києва, Одеси, Кременчука, Миколаєва, Кривого рогу, Донбасу та інших виробничих центрів, були написані мовою есперанто. Враховуючи це, профспілкові організації України багато уваги приділяли кадровому зміцненню гуртків есперанто, популяризували його успіхи [17, арк. 128, 194].

Із середини 1930-х рр. есперантський рух у зв'язку зі сталінськими репресіями був призупинений, а носії есперанто в СРСР піддавалися репресіям як «троцькісти» та «шпигуни».

У зв'язку з приходом Адольфа Гітлера до влади у Німеччині та збільшенні у багатьох європейських країнах пронацистських настроїв особливо різко зменшилась кількість кореспонденції, що надходила від робітників із цих країн до УСРР. Тому міжнародне листування було сприйняте профспілками як один із методів боротьби з «ворожими настроями» за кордоном.

Із 1934 по 1936 р. робітники багатьох міст УСРР продовжували вести листування із зарубіжними робітниками. Робітники миколаївського суднобудівельного заводу вели листування із 310 містами світу. Значну роботу по розвитку листування проводили робітники заводу «Укркабель». Його робітники за допомогою профспілкових організацій в 1935 р. відправили за кордон близько 100 листів, установивши зв'язок із робітниками 15 країн [1, арк. 6].

З посиленням інформаційного протистояння між СРСР та країнами Заходу, профспілки України за вимогою партії збільшили кількість закордонних листів пропагандистського спрямування. Зокрема в них йшлося про стахановський рух в СРСР, наводилися переваги соціалістичного будівництва та комуністичного ладу.

Партійні і профспілкові органи приділяли велику увагу розвитку листування з «політв'язнями» і модрівськими організаціями країн світу. У 1933 р. за 140 промисловими підприємствами УСРР були закріплені «політв'язні» 20 світових країн [20, арк. 150-152].

Через встановлення інтернаціонального листування із «політв'язнями» здійснювалася шефська робота над ними, проводити таку роботу допом-

агали профспілкам, головним чином, модрівські організації. Цій та іншим формам солідарності приділялось багато уваги. ВЦРПС та Центральні комітети республіканських профспілок зобов'язували професійні організації розширювати колективне та індивідуальне листування з зарубіжними робітниками. Радянські робітники писали про своє життя та будівництво в СРСР, ці листи розкривали брехливу пропаганду Радянського Союзу, надавали політв'язням неправдиві факти про життя в Союзі. За вісім місяців 1933 р. робітниками України було відправлено 500 листів в'язням країн Європи [5, с. 53].

Висновки.

Отже, профспілкові організації України за вказівками центральної влади та під детальним контролем комуністичної партії всілякими методами намагалися налагодити інтернаціональну роботу серед робітничого класу. Так, за допомогою міжнародного листування вони розповсюджували за кордон радянську пропаганду, яка наводила переваги соціалістичного ладу над капіталістичним та підкреслювала керівну роль комуністичної партії. Все це викликало за кордоном серед іноземних робітників співчуття до СРСР та захоплення державою із новим суспільним устроєм. Що призводило до робітничих виступів зарубіжних робітників, збільшенню прихильників місцевих комуністичних партій та розповсюдженню екстремістських настроїв серед населення. Таким чином, профспілкові організації України стали знаряддям розповсюдження радянської пропаганди за кордон шляхом міжнародного листування.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Державний архів Чернігівської області (ДАЧО), ф. Р – 2530, оп. 1, спр. 105. 90 арк.
2. Известия (Одеса). – 1924. – 24 апреля.
3. Исторический архив. – 1961. – №4. – С. 56-62.
4. Іваненко В. В. З досвіду діяльності Української організації МОДР у зміцненні інтернаціональних зв'язків з трудящими зарубіжних країн (1933–1937) / В. В. Іваненко // Український історичний журнал. – 1972. – № 11. – С. 71-76.
5. Кушинська С. В. Класова солідарність трудящих Радянського союзу з антифашистською боротьбою австрійського пролетаріату у 1933–1935 рр. / С. В. Кушинська // Питання нової і новітньої історії. – 1978. – № 24. – С. 53-58
6. Львунин Ю. А. Інтернаціоналізм в дійстві (Інтернаціональные связи советского рабочего класса в годы социалистического строительства в СССР) / Ю. А. Львунин. – М.: Мысль, 1985. – 192 с.
7. Международное рабочее движение. – 1932. – № 6. – С. 12-18.
8. Правда. – 1924. – 18 декабря.
9. Труд. – 1929. – 19 травня.
10. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВ України), ф. 2595, оп. 1, спр. 2137. 154 арк.
11. ЦДАВО ф. 2595, оп. 1, спр. 3825. 60 арк.
12. ЦДАВО ф. 2605, оп. 2, спр. 59. 71 арк.
13. ЦДАВО ф. 2605, оп. 2, спр. 839. 134 арк.
14. ЦДАВО ф. 2605, оп. 2, спр. 928. 164 арк.

15. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1057. 43 арк.
16. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1452. 123 арк.
17. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1452. 203 арк.
18. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1581. 193 арк.
19. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1581. 193 арк.
20. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 1881. 162 арк.
21. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 255. 87 арк.
22. ЦДАВО ф. 2605, оп. 3, спр. 809. 72 арк.
23. ЦДАВО ф. 2675, оп. 1, спр. 134. 110 арк.
24. ЦДАВО ф. 2839, оп.1, спр.23. 45 арк.
25. Шаповалова Н. С. Участь профспілок Української РСР в організації міжнародного робітничого листування (1926–1932 рр.) / Н. С. Шаповалова // Вісник Харківського університету. – 1980. – № 12. – С. 32-38.

REFERENCES

1. DАChO [State Archives of Chernihiv region] St. R – 2530. D. 1, 105. 90 [in Ukrainian].
2. *Izvestiia (Odesa)*. (1924). 24 aprelia [in Russian].
3. *Istoricheskii arkhiv*. (1961), 4, 56-62 [in Russian].
4. Ivanenko, V.V. (1972). Z dosvidu dijalnosti Ukrajinskoji orghanizaciji MODR u zmicheni internacionalnykh zav'jazkiv z trudjashhymy zarubizhnykh krajim (1933–1937) [From the experience of the activities of the Ukrainian organization MODR in the strengthening of international ties with the working people of foreign countries (1933–1937)]. *Ukrajinskyj istorychnyj zhurnal*, 11, 71-76 [in Russian].
5. Kushyns'ka, S.V. (1978). Klasova solidarnistj trudjashhykh Radjans'kogho sojuzu z antyfashys'koju borotjboju avstrijs'kogho proletariatu u 1933–1935 rr. [The class solidarity of the workers of the Soviet Union with the anti-fascist struggle of the Austrian proletariat in 1933–1935]. *Pytannja novoji i novitnoji istoriji*, 24, 53-58 [in Russian].
6. Lvunin, U.A. (1985). *Internatcionalizm v deistvii (Internatcionalnye svyazi sovet'skogo rabocheho klassa v gody sotcialisticheskogo stroitelstva v SSSR)* [Internationalism in Action (International Relations of the Soviet Working Class in the Years of Socialist Construction in the USSR)]. Moscow: Mysl [in Russian].
7. *Mezhdunarodnoe rabochee dvizhenie*. (1932), 6, 12-18 [in Russian].
8. *Pravda*. (1924). 18 dekabnja [in Russian].
9. *Trud*. (1929). 19 travnja [in Russian].
10. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2595. D. 1, 2137. 154 [in Ukrainian].
11. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2595. D. 1, 3825. 60 [in Ukrainian].
12. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 2, 59. 71 [in Ukrainian].
13. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 2, 839. 134 [in Ukrainian].
14. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 2, 928. 164 [in Ukrainian].
15. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1057. 43 [in Ukrainian].
16. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1452. 123 [in Ukrainian].
17. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1452. 203 [in Ukrainian].
18. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1581. 193 [in Ukrainian].
19. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1581. 193 [in Ukrainian].
20. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 1881. 162 [in Ukrainian].
21. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 255. 87 [in Ukrainian].
22. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2605. D. 3, 809. 72 [in Ukrainian].
23. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2675. D. 1, 134. 110 [in Ukrainian].

24. *TsDAVO [Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine]* St. 2839. D. 1, 23. 45 [in Ukrainian].
25. Shapovalova, N.S. (1980). Uchastj profspilok Ukraïnsjkoji RSR v orghanizaciji mizhnarodnogho robitnychogho lystuvannja (1926–1932 rr.) [The fate of profspilok of the Ukrainian RSD in the organisation of the international rostovannoï leaf (1926–1932)]. *Visnyk Kharkivsjkogho universytetu*, 12, 32-38 [in Ukrainian].

Вітенко Захар Романович

Аспірант

Національний Педагогічний Університет ім. М. П. Драгоманова
02000, м. Київ, вул. Пирогова, 9**Vitenko Zahar**

Post-graduate-student

National Pedagogical Dragomanov University
9, Pirogova str., Kyiv, 02000, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7827-690X Email: svitanok93@mail.ru

Цитування: Вітенко З. Р. Міжнародна епістолярія українських профспілок (1920-х – 1930-х рр. XX ст.) / З. Р. Вітенко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 6. – С. 13-20.

Citation: Vitenko, Z.R. (2018). Mizhnarodna epistolariia ukrainskykh profspilok (1920-kh – 1930-kh rr. XX st.) [International epistolary of Ukrainian trade unions (1920 – 1930 years of the XX century)]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(6), 13-20.

Стаття надійшла / Article arrived: 04.06.2018

Схвалено до друку / Accepted: 18.06.2018